

M D A G

M U L T I S C I P L I N A R Y A P P R O A C H E S
W I T H G E O G R A P H Y

Başvuru 06.03.2025 Received | Kabul 24.03.2025 Accepted
E-ISSN: 2980-1141 | <https://www.mdag.com.tr>
Cilt 3, Sayı 1 (2025), ss. 21-32
Doi.,

Atıf Bilgisi / Reference Information

Kürtül, K., Durğar, N., Körz, G., Kazan, M. A., & Ulaş Özbek, H., (2025). Yeşil Gelecek: Çevre Bilinci ve Duyarlılığını Keşfetmek. *Multidisipliner Yaklaşımlarla Coğrafya Dergisi*, 3(1), 21-32

Yeşil Gelecek: Çevre Bilinci ve Duyarlılığını Keşfetmek

Green Future: Exploring Environmental Awareness and Sensitivity

Kamil KÜRTÜL

İdari Personel, Milli Eğitim Bakanlığı, kurtulkamil@hotmail.com

Necmiye DURĞAR

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, necmiye89kacar@gmail.com

Gülsüm KÖRZ

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, gulsumkorz80@gmail.com

Mehmet Alattin KAZAN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, mkazan31@gmail.com

Hazal ÖZBEK ULAŞ

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, hzl.ozbk@gmail.com

ÖZET

Günümüzde iklim değişikliği, biyoçeşitlilik kaybı ve doğal kaynakların tükenmesi gibi çevresel sorunlardaki artış, sürdürülebilir bir geleceğin inşası için çevre bilincinin önemini daha da belirgin hale getirmiştir. Çevre bilinci, bireylerin diğer canlılarla, bitki örtüsüyle ve doğayla paylaştığı yaşam alanına saygılı bir tutum sergilemesi olarak tanımlanabilir. Bir diğer deyişle, geniş bir kavram olan çevre bilinci, doğal kaynakların korunması olarak da algılanabilir. Dünya üzerindeki canlıların doğal kaynaklara bağımlı olması, çevre ve doğa bilincinin oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Su kaynaklarının hızla tükenmesi ve ormanlık alanların azalması gibi birçok çevre sorununun sıkça yaşanması, bu gerekliliğin en önemli nedenlerindedir. Bu bağlamda, çevre duyarlılığı, insanların çevresel sorunlara olan duyarlılığını artırarak bu sorunlara çözüm ve faaliyetler üretilmesinin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, eğitim çevre bilincinin geliştirilmesi açısından önemli bir rol üstlenmektedir. Eğitim alanında, özellikle müfredat programlarında çevre eğitime yer verilmesi, öğrencilerin erken yaşlardan itibaren doğayla etkileşim kurmasını sağlamakta, çevresel sorunları tanıma ve bu sorunlara karşı duyarlılık geliştirmelerini desteklemektedir. Çevre sorunlarının hem küresel hem de yerel etkileri göz önüne alındığında, eğitimin çevre bilinci oluşturma konusundaki rolü kritiktir. Sonuç olarak eğitim sisteminin çevre bilinci ve duyarlılığının artırılmasındaki rolünü vurguladığımız bu çalışmada bireylerin doğaya olan duyarlılığı ve çevresel sorumluluklarını geliştirme konusunda öneriler sunulmuştur. Sürdürülebilir bir toplum çevre bilincinin yaşam biçimi haline getirilmesiyle mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, Çevre Bilinci, Duyarlılık.

ABSTRACT

Today, the increase in environmental problems such as climate change, loss of biodiversity and depletion of natural resources has made the importance of environmental awareness even more evident for the construction of a sustainable future. Environmental awareness can be defined as individuals displaying a respectful attitude towards the living space they share with other living creatures, vegetation and nature. In other words, environmental awareness, which is a broad concept, can also be perceived as the protection of natural resources. The dependence of living things on earth on natural resources necessitates the creation of environmental and nature awareness. The most important reasons for this necessity are the frequent occurrence of many environmental problems such as the rapid depletion of water resources and the decrease in forest areas. In this context, environmental awareness forms the basis of producing solutions and activities to these problems by increasing people's sensitivity to environmental problems. In this regard, education plays an important role in developing environmental awareness. Including environmental education in the field of education, especially in curricula, enables students to interact with nature from an early age and supports them in recognizing environmental problems and developing sensitivity towards these problems.

Keywords: Education, Environmental Awareness, Sensitivity

Giriş

Çevre, doğadaki tüm canlıların yaşamları boyunca karşılıklı etkileşimde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal ve kültürel ortamdır. Başka bir deyişle çevre, insan faaliyetlerinden ayrı düşünülemeyen, sadece dışımızdaki dünya değil, aynı zamanda etkilediğimiz, etkilendiğimiz ve şekillendirdiğimiz bir ortamdır (Kavruk, 2002, s. 20). Çevre, insana birçok fırsat sunar. Bu fırsatların doğru kullanımı, çevrenin ömrünü uzatır, canlı kalmasını ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Çünkü insan, çevre var olduğu sürece yaşayabilir. İnsanın doğal alanlarla teması, varoluşundan beri süregelen bir olgudur. Doğada yapılan etkinlikler doğru uygulandığında, insan ve doğa arasındaki etkileşim, beceri gelişimi, sosyalleşme, çevrenin sürdürülebilirliği, sosyal değişim ve bireysel farkındalık artar (Gürer & Mermer, 2023, s. 350).

Bilim ve teknolojiye gelişmelerin getirdiği imkânlarla doğaya hâkim olan insan, faaliyetleriyle doğal dengeyi bozmuştur. Başlangıçta, doğanın kendini yenileme yeteneği nedeniyle bu zararlar fark edilmemiş ve çevrenin zamanla kirliliği yok edebileceği düşünülmüştür. Ancak, zamanla sanayileşme, hızlı nüfus artışı ve düzensiz kentleşme gibi faktörler, doğal kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmış ve çevre kirliliği gözle görülür hale gelmiştir. Çevre sorunları zamanla ilerleyerek toplumsal yaşamı tehdit eden bir boyuta ulaşmıştır. Bu sorunlar, kendiliğinden oluşmamış, zamanla birikerek varlığını hissettirmiştir (Bayazıt, 2006, s. 360). Çevre sorunları günümüzün en önemli sorunlarından birisi haline gelmiş canlı yaşamını da tehlikeli hale getirmiştir. Bu noktada dünyada hayat yaşanmaz hale gelmiş olduğu gibi insan varlığı da her geçen gün daha da tehlikeye girmektedir (Yanık, 2022, s. 1). Bu bağlamda, çevre bilinci ve duyarlılığı günümüzün en önemli konularından biri haline gelmiştir. Çevre sorunlarının çözümü için alınan tedbirlerin yanı sıra, çevre bilinci ve duyarlılığına sahip bir toplum yetiştirmek en etkili yöntemdir. İnsan faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini gidermek, insanların çevre sorunlarına karşı farkındalıklarını artırmaları, çevreye duyarlı davranışlar sergilemeleri, yaşam alışkanlıklarını değiştirmeleri, doğal kaynakların sınırsız kullanımını önlemeleri, kaynakları gelecek nesillere aktarmaları ve aşırı tüketimden kaçınmalarıyla mümkündür. Yaşanabilir bir çevre oluşturmak için bireylerin hem bireysel hem de toplumsal olarak karşılaştıkları sorunları fark edip çözüm üretmeleri gerekir. Çevre sorunlarının önlenmesi, çevrenin korunması, gelişimi ve iyileştirilmesi, ancak çevre bilinci ve duyarlılığı kazanmış bireylerin yetiştirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu noktada, eğitimde çevre bilinci ve duyarlılığının oluşturulması büyük önem taşır. Çevre bilinci, insanların çevreye ve doğal kaynaklara karşı duyarlılık ve farkındalık geliştirmesidir. Doğanın değerini ve önemini kavramayı, doğal kaynakların sürdürülebilirliğini sağlamayı, çevre sorunlarının farkında olmayı ve çevreye yönelik olumlu faaliyet ve davranışlar sergilemeyi içerir (Köse & Aygören, 2016, s. 778). Çevre duyarlılığı, insanların hem yerel hem de küresel çevre sorunlarına karşı sorumluluklarını yerine getirme isteği ve olumlu girişimlerde bulunma yeteneğidir. İnsanlarda çevre duyarlılığının geliştirilmesi, bilinç düzeylerinin artırılması ve eğitimin her kademesinde verilecek çevre bilinci ve duyarlılığı eğitimleriyle mümkündür. Bu noktada toplumun çevresel sorunların çözümünde üstleneceği rol ve katılım, çevre duyarlılığı ve çevre bilinci ayrı bir önem taşımaktadır. Çevre eğitimi, çevre bilincini artırarak bireylerin ve toplumun çevreye duyarlı davranmasını sağlar. Ayrıca, çevre sorunları ortaya çıktıktan sonra halkın bireysel veya örgütlü olarak karar alma süreçlerine katılımını destekleyerek çözümüne katkıda bulunur. Böylece çevre eğitimi, çevre yönetiminde hem önleyici hem de onarıcı bir araç olarak kullanılabilir (Güney, 2011, s. 26). Çevre sorunlarına insanların olumsuz ve bencil davranışları ile duyarsızlıkları sebep olmaktadır. Bu yüzden çözüme kavuşturabilecek yine insanların kendisidir. Dolayısıyla çevre bilinci ve duyarlılığına her zaman ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim yaşam boyu sürmesi gerekmektedir. Etkin ve nitelikli bir şekilde çevre bilinci ve duyarlılığının kazandırılması sürdürülebilir bir çevreyi de beraberinde getireceği kritik bir değer taşımaktadır.

Bu çalışma, sürdürülebilir bir çevre için çevre bilinci ve duyarlılığını ele almaktadır. Okul öncesi dönemde kazanılan davranışların gelecekteki yaşamı etkilemesi nedeniyle, bu dönemdeki çevre bilinci özellikle vurgulanmıştır. Ayrıca, dünyada ve Türkiye'deki çevre bilinci, çevre sorunları ve çevre bilinci ile duyarlılığının önemi incelenmiştir. Çevre bilinci ve duyarlılığı, gelecek nesillere yaşanabilir bir çevre bırakmak için kritik öneme sahiptir. Sürdürülebilirliğin toplumsal bir anlayış haline gelmesi eğitimle mümkündür. Bu nedenle, eğitimde çevre bilinci ve duyarlılığının artan önemi, bu konuya daha fazla odaklanmayı gerektirmektedir. Bir derleme çalışması olan bu makale, literatürdeki benzer çalışmalarla paralel olup, destekleyici ve eksiklikleri giderici niteliktedir.

Çevre ve Çevre Bilinci

Günümüzde, çevre kavramının tanımı neredeyse tüm toplumlarda tartışılan önemli konulardan biri haline gelmiştir. Çevre kavramı, bireysel ve ulusal olmaktan ziyade evrensel bir nitelik taşımaktadır. Genel olarak, insanın yaşadığı ortam olarak tanımlanabilirken, daha basit bir ifadeyle doğayı ve içindeki ekolojik ortamı ifade eder ve bu ortama yaşamı destekleyen sistemler denir. Bu sistemler, su, hava ve toprak içinde ve üzerinde canlıların yaşamlarını sürdürmelerine olanak sağlayan tüm canlı ve cansız varlıkları kapsar. Çevre, canlı ve cansız varlıkların bir arada oluşturduğu bir bütündür. Canlılar arası ve canlılarla cansız varlıklar arasındaki ilişkilerde bir denge söz konusudur. Bu nedenle çevre, kendi içindeki dengeyi olumsuz etkenlerden korumaya çalışan bir sistem olarak tanımlanabilir (Uyanık, 2017, s. 10). Çevre konusunda yapılan tanımların bir diğeri de şu şekildedir. Çevre, bireylerin ve diğer canlıların yaşamları boyunca etkileşimde buldukları fiziki, biyolojik, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamların bütünüdür. Başka bir deyişle, yeryüzünde canlılarla birlikte var olan çevre, bir organizmanın bulunduğu ortam veya koşullar olarak ifade edilebilir. Daha sağlıklı bir yaşamın inşası, sağlıklı bir çevrenin varlığına bağlıdır. Bu bağlamda, bir ilişki sistemi olan çevrenin bozulması ve çevre sorunlarının ortaya çıkması, genellikle insan kaynaklı faktörlerin doğal yaşamı olumsuz etkilemesiyle başlamıştır (ÇSB, 2018, s. 1).

Çevre, doğal ve yapay olmak üzere iki ana grupta incelenebilir. Doğal çevre, doğal etki ve güçlerin oluşturduğu, insanların müdahalesine maruz kalmamış veya müdahale ile değişmemiş tüm doğal varlıkları kapsar. Bu bağlamda, doğal çevre genellikle yeryüzündeki veya belirli bölgelerindeki tüm canlı ve cansız varlıkları içeren doğal ortam olarak tanımlanır. Doğal çevre kavramı, bitki örtüsü, hayvanlar, mikroorganizmalar, toprak, kayalar, atmosfer ve bunların etkileşimiyle oluşan doğal olayları içeren, insan etkisinden uzak ekolojik birimler olarak anlaşılabilir. Doğal çevre, aynı zamanda insan etkisiyle önemli ölçüde değişmiş yapay çevrenin zıttıdır. Bir coğrafi alanda insan etkisi belirli bir seviyenin altında kaldığında, o alan doğal çevre olarak kabul edilir. Yapay çevre ise insanlığın varoluşundan günümüze kadar olan toplumsal ve ekonomik gelişim sürecinde, doğal çevreden yararlanılarak insan eliyle oluşturulmuş tüm değer ve varlıkları içerir. İnsan nüfusunun sürekli artışı ve gelişimiyle birlikte, doğal çevre hızla değişmekte ve yapay çevre olarak adlandırılan ortama dönüşmektedir (Elpek, 1999). Çevre kavramı tanımlarına bakıldığında, insanların ve diğer canlıların yaşamlarını sürdürmek için sürekli etkileşimde buldukları unsurların bütünü olarak ifade edilebilir. Bu bütün, çevre ve insan faktörünün iç içe geçtiği ve birbirlerini önemli ölçüde etkilediği bir yapıdadır. Ancak, bu etkileşim zamanla olumsuz sonuçlar doğurmuştur.

Tüm canlıların, özellikle insanların, yaşamlarını sürdürebilmesi çevreye bağlıdır. Ancak, bu süreçte çevreyi oluşturan canlı ve cansız unsurların dengesinin bozulması, çevre sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu sorunların çözümünün temelinde çevre bilinci yatmaktadır. Çevre bilinci kavramı, birçok farklı alanda kullanılmakla birlikte, günümüzde özellikle politik alanda ön plana çıkmaktadır. Nitekim çevre bilincindeki amaç birden fazla bilim adamının da ifade etmiş olduğu

gibi çevre bilgisi, çevreye olan tutum ve yararlı davranışların sergilenmesinin sağlanmasıdır (Erten, 2006, s. 5). Sürdürülebilir bir çevrenin inşası, çevrenin temiz tutulması ve korunmasıyla mümkündür. Çevrenin temiz tutulması ise bireylerin sorumluluk duygusu, çevre bilinci ve bu bilincin oluşturulmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda çevre bilinci, sosyo-ekonomik faaliyetlerimizin çevreye etkilerini fark etmeyi ve bu farkındalıkla birlikte çevrede ortaya çıkan olumsuz etkileri gidermek için alınacak önlemlerin neler olduğunu anlamayı ifade eden kritik bir kavramdır (Denizciler, 2023, s. 1). İnsanoğlunun doğayla olan ilişkisi, varoluşundan bu yana süregelmektedir. Başlangıçta doğadan faydalanma çabasıyla ortaya çıkan çevre sorunları, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte doğa üzerinde üstünlük kurma arayışına dönüşmüştür. Teknolojik ilerlemelerle güçlenen insan, doğayı sınırsızca kullanmaya, hatta sömürmeye başlamıştır. Bu süreç, çevre sorunlarının artmasına ve insanın bu sorunlarla nasıl başa çıkabileceğini sorgulamasına yol açmıştır. Zamanla kaynakların tükenmesi gibi olumsuz durumlar, insanları tedbir almaya ve hatalarını tekrarlamamaya yöneltmiştir. Bu durum, çevre bilincinin oluşmasını hızlandırmıştır. Çevre bilinci, hem bireysel hem de toplumsal bir sorumluluk olarak, insanın geçmişi ve geleceği unutmadan, hem kendine hem de doğaya saygılı olabilmesi anlamına gelir. Çevre bilinci, düşünsel, duygusal ve davranışsal boyutlara sahiptir. Başka bir deyişle, çevre bilinci; çevreyle ilgili kararlar, ilkeler ve yorumlar içeren düşüncelerden, bu düşüncelerin davranışa dönüştürülmesinden ve çeşitli duygulardan oluşur. Çevre bilinci, kişilik gelişimine paralel olarak farklı etkenlerin etkileşimiyle gelişir (Türkküm, 2016, s. 172). Yukarıdaki bilgilere göre, çevre bilinci çevreyi koruma ve çevre kirliliğini önleme çalışmaları için önemli bir gereklilik olsa da, tek başına yeterli değildir. Bu nedenle, tüm toplumun katılımı şarttır. Çevre bilinci, bireyin toplumsal, tarihsel ve doğal çevresini anlayabilmesi, bilinçli bir duyarlılık geliştirebilmesi, çevre sorunlarının çözümüne yönelik girişimlerde bulunması ve doğal yaşam ile doğal kaynakların insan yaşamı için vazgeçilmez olduğunu kavraması anlamına gelir. Çevre konusunda tüm insanların hak ve sorumlulukları dikkate alındığında, çevre bilinci ve duyarlılığının geliştirilmesi büyük önem taşır. Bu nedenle, çevre eğitimi ve çevre bilinci konularının dikkatli bir şekilde ele alınıp uygulanması gerekmektedir (Erkal, Şafak, & Yertutan, 2011, s. 150).

Çevre Duyarlılığı

Çevre duyarlılığı, çevre sorunlarının toplum tarafından nasıl algılandığını ifade eder. Başka bir deyişle, çevre duyarlılığı, toplumun çevre konusunda üzerine düşen sorumlulukların bilincinde olması ve bunları yerine getirebilme yeteneğidir. Kavram, sanayileşmiş ülkelerde 1960'larda ortaya çıkmış ve çevresel kirliliğin artmasıyla son dönemlerde küresel çapta büyük ilgi görmeye başlamıştır (Yeşil & Turan, 2020, s. 419). Çevre duyarlılığı, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde korunması ve gelecek nesillerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi için büyük önem taşır. Doğal kaynaklar, dünyanın sınırlı kaynaklarıdır ve tükenme riskiyle karşı karşıyadır. Bu nedenle, çevreye duyarlı olmak ve kaynakları etkin bir şekilde kullanmak gerekmektedir. Duyarlılık, insanın çevresi ve çevreyle olan ilişkilerinin farkında olmasıdır. Dolayısıyla, bir bireyin çevresi hakkında neyi bilip bilmediği, ne kadar bildiği, nasıl bildiği ve nasıl kullandığının bilincinde olması, duyarlılığın bilinç düzeyi olarak ifade edilmesini sağlar (Türksoy, 1991, s. 15-16). Çevre duyarlılığı, doğal çevre ile insan ilişkisini anlama ve bu ilişkide duyarlılık gösterme gerekliliğini vurgulayan bir kavramdır. Çevre sorunlarının artması ve iklim değişikliğiyle birlikte, çevreye duyarlı olmak sadece bireysel bir sorumluluk olmaktan çıkıp toplumsal bir zorunluluk haline gelmiştir. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan çevresel sorunlar ve doğal afetler, çevrenin ve ekosistemin farklı unsurlarının korunması gerektiği bilincini artırmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hızlanan nüfus artışı, sanayileşme ve kentleşme süreçleri, küresel ısınma, ozon tabakasının incelmeye başlaması, hava ve su kirliliği gibi çevresel sorunları beraberinde getirmiştir. Çevre duyarlılığı, tarihin derinliklerinden günümüze kadar önemini koruyan bir kavramdır. Antik çağlardan itibaren insanlığın doğayla olan ilişkisi gelişmiş ve birlikte yaşama bilincinin artması gerekliliği daha

da belirginleşmiştir. Günümüzde çevre duyarlılığı, iklim değişikliği ve doğal kaynakların korunması gibi önemli sorunlar nedeniyle daha da kritik bir süreç almıştır. Gelecek nesillerin daha sağlıklı bir dünyada yaşaması için hem bireylerin hem de toplumun çevreye duyarlı olması gerekmektedir. Bu, en önemli sorumluluklarımızdan biridir (Akbaş & Kırımlı, 2019, s. 1247).

Bu bilgiler ışığında özetle çevre duyarlılığı insanların ve toplumların çevreye karşı göstermiş olduğu ilgi, bilinç ve sorumluluk düzeyini ifade etmektedir. Bu duyarlılık, yalnızca çevresel problemlerin farkında olmakla kalmayıp aynı zamanda sorunların çözümüne yönelik olarak da aktif adımlar atmayı kapsamaktadır. Çevre duyarlılığı yüksek olan insanlar sürdürülebilir bir yaşam tarzını benimsemekte doğal kaynakları korumakta ve çevreye zarar veren etmenlerden de kaçınılmaktadır. Dolayısıyla çevre duyarlılığı yalnızca bugünün olmayıp geleceğin sorumluluğunu da taşımaktadır. Her insan bu konuda üstüne düşen görevleri yerine getirmesi gerekmekte olup temiz bir çevre için atılacak en önemli adım olan çevre duyarlılığının bilincinde olmalıdır.

Dünya’da ve Türkiye’de Çevre Eğitimi

Çevre sorunları, hem dünyada hem de Türkiye’de sürekli gündemde olan ve önemini koruyan bir konudur. Bu sorunların çözümü, çevre eğitiminden geçmektedir. Bu bağlamda, hem dünyada hem de Türkiye’de çevre eğitimi önemli bir yer tutmaktadır. 1972’de Stockholm’de Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen İnsan Çevre Konferansı, çevre eğitimine uluslararası bir boyut kazandırmıştır. Ardından, UNESCO ve UNEP işbirliğiyle 1977’de Tiflis’te, bakanlar düzeyinde ilk kez Çevre Eğitimi Konferansı düzenlenmiştir. Bu konferans, IEEP bünyesinde uluslararası alanda çevre eğitiminin yapısal bir alana ulaşmasını sağlamıştır. Dolayısıyla, bu konferans çevre eğitiminin yaygınlaşması açısından önemli bir dönüm noktasıdır (Yanık, 2022, s. 14). Dünyanın sürekli değişmesiyle birlikte çevre eğitimi daha çok önem kazanmış önemi ise her geçen gün artmıştır. Ancak bu tek başına yeterli bir durum olmamıştır. Çevre eğitimi kimi ülkelerde örgün eğitimde ayrı bir ders olarak müfredatta yer almış kimi ülkelerde ise çevre eğitimi ile ilişkili olan derslerin içinde işlenmiştir (Demirkaya, 2006, s. 212). Birçok uluslararası kuruluş, insanların daha sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi için çevre sorunlarına karşı önlemler almaya çalışmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda, ilköğretim düzeyinde çevre eğitimi, genel eğitimin amaç ve değerleri içinde yer almaktadır. Danimarka, Almanya, Yunanistan, İsveç ve Belçika gibi ülkelerde çevre eğitimine büyük önem verilmekte ve bu eğitim yüksek bir düzeye ulaşmaktadır. Genel olarak, çevre eğitimi her ülkede farklı şekillerde uygulanmakta, bazı ülkelerde zorunlu derslerin bir parçası olarak, bazılarında ise disiplinler arası bir yaklaşımla verilmektedir (Stokes & West, 2001, s. 22).

Çevre eğitimi konusunda Türkiye’ye bakıldığında ise 1970’li senelerde ülkemizde çevre hareketinin başlangıcı olarak kabul edilmiştir ve çevre bilincinin yaygın bir hale dönüşmesinde önemli aşamalardan geçtiği dönemi kapsamıştır. Nitekim Batı’da yapılan çevreye yönelik çalışmaların Türkiye’ye etkisi bir hayli fazla olmuştur. 1982 Anayasasına bakıldığında anayasanın 56.maddesi herkesin sağlıklı dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu ifade etmektedir. Vatandaşlar ile devletin görevinin çevrenin sağlığını koruma, geliştirme ve kirlenmeyi önleme olduğunu belirtmektedir. Ayrıca 2872 sayılı Çevre Kanunu’ da 1983’de çıkarılmış olup 1991 yılında Çevre Bakanlığı kurulmuştur (Baykan, 2004, s. 452). 1992 yılında Talim Terbiye Kurulu’nun 274 sayılı kararıyla ilkokullarda çevre, okuma, trafik ve sağlık derslerine yönelik programlar yürürlüğe girmiş ve çevre dersleri kesin olarak müfredatta yerini almıştır. Ancak, 1997’de hedeflenen amaca ulaşamadığı gerekçesiyle bu dersler kaldırılmıştır. Ülkemizde çevre eğitimi, ilköğretim düzeyinde hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve fen bilgisi gibi derslerde, ortaöğretim düzeyinde ise kimya ve biyoloji gibi derslerde verilmektedir. Örgün eğitimde çevre eğitiminin varlığı açısından önemli bir gelişme olarak, 2015’te ortaokul 7. ve 8. sınıflarında seçmeli ders olarak müfredata eklenmiştir. Okullarda çevre eğitimi, örgün eğitimdeki yeniliklerle birlikte daha fazla yer bulmuştur. Okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim

düzeylerinde çevre konuları, farklı derslerde ünite veya konu olarak işlenmektedir. Yaygın eğitimde ise çevre eğitimi için bazı etkinlikler düzenlenmekle birlikte, bu etkinlikler yeterli düzeye ulaşmamıştır (Ongun, 2019, s. 20). Türkiye’de çevre duyarlılığı ve bilincinin geliştirilmesinde örnek olarak sırasıyla Sıfır Atık Projesi ve Yeşil Okul uygulamalarından aşağıdaki gibi bahsedilebilmektedir.

Sıfır Atık Projesi, israfı önlemek, kaynakları daha etkin ve verimli kullanmak, atık miktarını azaltmak, etkili bir toplama sistemi kurmak ve atıkları geri dönüştürmeyi kapsayan bir atık önleme yaklaşımıdır. Atıkların geri dönüşüm ve geri kazanım süreçlerinde değerlendirilmeden yok edilmesi, hem maddi hem de enerji açısından önemli kaynak kayıplarına neden olmaktadır. Son zamanlarda dünya genelinde sıfır atık uygulama çalışmaları, hem bireysel hem de kurumsal düzeyde yaygınlaşmaktadır. Türkiye’de başlatılan bu proje, atık yönetimi ve çevre bilincinin artırılmasını amaçlamaktadır. Bu proje kapsamında okullarda atık ayrıştırma eğitimi verilmektedir. Böylece, öğrencilerin geri dönüşüm konusunda bilinçlenmesi ve bu alışkanlığı yaşamlarına entegre etmeleri sağlanmaktadır. Proje, çevre bilinci oluşturma hedefini desteklemektedir. Özetle projede temiz ortam kaynaklı olarak performans ve verimliliğin artırılması istenirken israfın önünde geçilerek maliyetlerin azaltılması istenmektedir. Bunun yanı sıra Duyarlı tüketici duygusuna sahip olunmasının sağlanarak çevresel risklerin azaltılmasının sağlanması beklenmektedir (ÇŞB, 2017, s. 3-6).

Yeşil okul, gelecek nesillerin başta yaşam olmak üzere eğitimle temiz ve sağlıklı bir çevrede yaşama gibi temel hakları olduğunu öngörmekte olup bu hakları ve geleceği düşünüp daha sağlıklı, daha temiz, daha sürdürülebilir bir geleceğe yönelen bir öğrenme deneyimi ve yönetim sürecini tasarlamaktadır. Türkiye’de bazı okullar Yeşil Okul sertifikası almak istemiş ve bu bağlamda çevre dostu uygulamalar geliştirmekte ve desteklemektedir. Nitekim bu okullar enerji tasarrufunu sağlamak, su tasarrufunu sağlamak ve doğal yaşam alanlarının korunması gibi durumları odağına alarak öğrencilerine çevre bilinci kazandırmaktadır. Bu noktada öğrenciler aktif bir rol üstlenerek gerek teorik gerekse de uygulama alanında deneyim kazanarak çevre duyarlılığını da arttırmaktadır (Yüksel, 2019, s. 51).

Çevre Sorunları ve Önemli Çevre Kirlilikleri

İnsanlık var olduğundan beri doğa, genel olarak korunma, beslenme ve gelişim için önemli bir alan olmuştur. Ancak, insan ile doğa arasındaki ilişki, 19. yüzyılın sonlarına doğru sanayileşmenin artmasıyla birlikte bozulmuş ve çevre sorunları ortaya çıkmıştır. Sanayileşmedeki gelişmeler, hızlı nüfus artışı ve ülkelerin doğal kaynakları tehdit edecek düzeyde kullanması gibi faktörler, 20. yüzyılın sonlarına doğru çevre sorunlarını insanlık için önemli bir mesele haline getirmiştir. İnsanın kendisini doğanın efendisi olarak görmesi, çevre sorunlarının oluşmasında önemli bir faktör olmuştur. İnsan müdahalesiyle bozulan doğal çevre, çeşitli sorunları beraberinde getirmiştir. Hava, su ve toprağın istenmeyen şekilde kirlenmesiyle çevre sorunları son zamanlarda giderek artmış ve önemli bir gündem maddesi haline gelmiştir (Yanık, 2022, s. 18). Yeryüzündeki tüm varlıkların birbirleriyle etkileşim içinde olması ve bir çevre dengesinin bulunması bir gerçektir. Varlıkların müdahaleleri, ekolojik dengede değişikliklere yol açarak çevreyi olumsuz etkileyebilir. Bu durum genel olarak çevre sorunları olarak adlandırılır. Çevre sorunları, insanların oluşturduğu yapay çevrenin doğal çevre üzerindeki olumsuz etkileri olarak tanımlanabilir. Bu alandaki araştırmalar, dünya nüfusunun artmasıyla birlikte ihtiyaçların artması ve dolayısıyla kaynakların bilinçsizce tüketilmesinin çevre için bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. İnsanların çevre konusunda bencil ve bilinçsiz davranmasının temelinde eğitimsizlik yatmaktadır ve bu durum önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevre sorunlarının çözümü için yapılan çalışmalara rağmen, davranışların değişmesi en önemli adımdır. Davranışların değişmesi ise çevre bilinci ve tutumunun kazanılmasını gerektirir ve bu da ancak eğitimle mümkündür (Erten, 2006, s. 2). Bu bağlamda çevre sorunlarının ortaya çıkışı birçok farklı

etmene bağlı olsa da genel olarak ele alındığında nüfus artışının hızlanması, kentleşme, sanayileşme, turizm, küreselleşme ve yoksulluk gibi nedenler ifade edilebilmektedir.

Hava Kirliliği

Hava kirliliği, doğal veya insan kaynaklı kirleticilerin atmosfere karışmasıyla havanın doğal bileşiminin değişmesi ve ekosistemi olumsuz etkilemesi olarak tanımlanabilir. Bir diğer deyişle hava kirliliği hava bileşimini değiştiren katı, sıvı ve gaz halinde bulunabilen kirleticilerin, insan sağlığına canlı yaşamına ve ekolojik dengeye zarar verecek veya yaşamdan maddi nesnelere zararlanılmasını engelleyecek düzeyde ya da zamanda atmosferde bulunması halidir. Volkanik patlamalar, orman yangınları, toz fırtınaları, fabrika ve otomobil egzoz gazları, hava kirliliğinin başlıca kaynaklarıdır (Sofuoğlu, 2023, s. 2). Hava kirliliğinin insan kaynaklı nedenleri, hammaddelerin insanlar tarafından kullanılabilir hale getirilmesi süreçleridir. İnsan kaynaklı nedenler, sabit ve hareketli kaynaklar olarak ikiye ayrılır. Sabit kaynaklar, atmosfere kirletici salınımına neden olan katı, sıvı veya gaz yakıtların yakıldığı veya ürünlerin üretildiği süreçlerdir. Hareketli kaynaklar ise kara, deniz ve hava taşıtlarının egzoz gazlarıdır. Kalkınmanın temel kaynaklarından biri olan sanayileşme ile çevre arasındaki ilişki karşılıklı etkileşim içindedir. Sanayileşmenin olumlu sonuçları olsa da, çevre konusunda gerekli önlemler alınmadığı takdirde çevre üzerinde olumsuz etkiler yaratmakta ve çevre kirliliğine yol açmaktadır (Koparal, 2018, s. 32). İnsanların olumsuz faaliyetleri sonucu ortaya çıkan atıkların havayı kirletmesi, dünyadaki canlı yaşamını olumsuz etkiler. Başka bir deyişle, çevrenin insanlar tarafından kirletilmesi, insanın kendi geleceğini tehlikeye atmaktadır. Havayı kirleten maddeler, insanların solunum sistemine zarar vererek astım, bronşit ve sinüzit gibi çeşitli hastalıklara neden olmaktadır. Dolayısıyla, hava kirliliğinin birçok açıdan olumsuz etkileri bulunmaktadır (Bayazıt, 2006, s. 365).

Su Kirliliği

Su, yeryüzünde güneş enerjisiyle sürekli bir döngü içindedir. Bu döngü, hidrolojik döngü olarak adlandırılır. Bu döngü sırasında suya karışan maddeler, suların fiziksel, kimyasal ve biyolojik özelliklerini değiştirerek su kirliliğine yol açar. Su kirliliği, su kaynaklarının kalitesini düşüren ve kullanımını engelleyen organik, inorganik, biyolojik ve radyoaktif kirleticilerin varlığı olarak tanımlanabilir (Bayazıt, 2006, s. 367). Su genel alıcı ortamlardan birisi olarak yer almaktadır. Bütün dünyada sürekli önemi artmıştır. Yeryüzünde bulunan suların %97'si denizden, %2'si kutuptan ve dağlardaki buzullardan oluşur. %1'lik kısım ise serbest bir şekilde dolanım halinde yer almaktadır. Dolayısıyla günümüzde su kaynakları sürekli kirlenmekte ve tüm su kaynakları bu durumdan etkilenmektedir. Su kirliliğine zehir saçan maddeler, hayvansal atık, tarımda kullanılan ilaç, yerleşim yerlerinin kanalizasyon atık ve sanayiden kaynaklı ortaya çıkan atık gibi durumlar sebep olabilmektedir (Koparal, 2018, s. 29).

Toprak Birliği

Toprak, hava ve su ile birlikte doğal kaynakların varlığını sürdürmesi için vazgeçilmez bir kaynaktır. Dünyanın canlı kabuğu olan toprak, ana kayayı örterek yeryüzünde yaşamı mümkün kılar ve yaşamın önemli bir kısmını oluşturur. Toprak kirliliği, insanların faaliyetleri sonucunda toprağın fiziksel, kimyasal, biyolojik ve jeolojik yapısının bozulması anlamına gelir. İnsanlar, hem doğrudan hem de dolaylı olarak birçok etkiyle toprak kirliliğine neden olmaktadır. Toprak kirliliği, aşırı gübre kullanımı, yanlış arazi yönetimi, tarım ilaçları, sanayi atıkları ve evsel katı atıkların doğrudan toprağa dökülmesi veya hava kirliliğine neden olan kirleticilerin toprağa ulaşması sonucunda ortaya çıkar (Akdur, 2005, s. 18). 20. yüzyılın başlarından itibaren modern tarıma geçilmesi ve sanayileşmenin artmasıyla birlikte toprak kirliliği de bir çevre sorunu olarak ortaya çıkmıştır. Önceki yüzyıllarda

kullanılan güç ve enerji kaynaklarının sınırlı olması, nüfusun azlığı ve endüstrinin gelişmemiş olması nedeniyle, diğer çevre unsurlarında olduğu gibi toprakta da belirgin bir kirlilik söz konusu değildi. Ancak, 20. yüzyılın ortalarına doğru nüfusun hızla artması, tarım ve diğer alanlarda sanayi ve teknolojinin gelişmesiyle toprak kirliliği de artmıştır. Toprak kirliliği, zamanla daha ciddi boyutlara ulaşan önemli çevre sorunlarından biri haline gelmiştir (Algan & Bilen, 2003, s. 1).

İklim Değişikliği

Günümüzde küresel ölçekte en önemli çevre sorunlarından biri iklim değişikliğidir. İnsanların ekonomik, bilimsel, siyasi ve etik gibi farklı alanlardaki faaliyetleri sonucu atmosfere salınan sera gazlarının artışı, iklim değişikliğine neden olmaktadır. Dünya genelinde iklim değişikliğinin nedenleri ve etkileri önemli bir sorun olarak dikkat çekmektedir. İklim değişikliği, insan faaliyetlerinden kaynaklanan doğrudan veya dolaylı değişiklikler olarak tanımlanabilir. Sanayi Devrimi ile birlikte artan fosil yakıt kullanımı, ormansızlaşma, tarımsal faaliyetler ve endüstriyel faaliyetler atmosferin yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Sanayi Devrimi'nden önce sera gazlarının yoğunluğu neredeyse sabit bir düzeyde iken, devrimden sonra bu yoğunluk önemli ölçüde artmıştır. İklim değişikliği ile birlikte çevre alanında en belirgin değişiklikler sıcaklık, yağış, nem, basınç, güneşlenme süresi ve deniz seviyesindeki yükselme olarak görülmektedir. İklim değişikliği, biyolojik çeşitliliği de ciddi şekilde etkilemektedir. 2050 yılına kadar canlı türlerinin dörtte birinin yok olacağı tahmin edilmektedir (Şeker, 2018, s. 20).

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma çevre bilinci ve duyarlılığının sürdürülebilir bir geleceğin inşa edilmesinde ne hayli önemli olduğu incelenmiştir. İnsanlığın doğayla olan etkileşimi ilk insanlıktan günümüze kadar devam etmiştir. Çevre bilinci yalnızca bilgi sahibi olmakla kalmayıp aynı zamanda gerek bireysel gerekse toplumsal davranış değişikliklerini de gerektiren kapsamlı bir konudur. Çevre bilinci ve çevre duyarlılığı günümüzde bakıldığında insanlığın ele alması gerektiği en önemli konulardan biridir. Doğal kaynakların hızlı bir şekilde tüketimi, iklim değişikliğinin yaşanması, biyoçeşitlilik kaybı, çevre kirliliği gibi çevresel sorunların gezegenin geleceğini de tehdit etmektedir. Sorunların çözümü ise insanların ve toplumun çevre karşısındaki bilinç ve duyarlılıklarından geçer.

Doğanın bir parçası olan insan, ekosistemin ayrılmaz bir unsuru olmasına rağmen, doğayı kendi varlığı için kullanmaktadır. Ancak insan, doğadan yararlanırken doğanın devamlılığını sağlama sorumluluğunu da taşımaktadır. Çevreye zarar veren de, koruyan ve geliştiren de bireyin kendisidir. Bu nedenle, bireyden başlayarak toplumun her kesimine çevre bilinci ve eğitimi kazandırılmalıdır. Aksi takdirde, 21. yüzyılda çevre sorunları daha da ağırlaşacaktır. Çevre bilinci, aile ortamında başlayıp okul eğitim ve öğretim faaliyetleriyle devam eden bir süreçtir. Özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönemindeki eğitim, çevre duyarlılığı ve bilincinin temellerini oluşturması bakımından büyük önem taşımaktadır. İnsanlarda doğa sevgisi ve çevre duyarlılığının temelleri çocukluk dönemlerinde atılmalıdır. Ortaöğretim ve yükseköğretim dönemlerinde ise bu temeller sağlamlaştırılmalıdır. Unutulmamalıdır ki, insan yaşamı boyunca çevre eğitimi ve bilinci devam etmelidir. Çevre bilinci, bireylerin toplumsal ve doğal çevrelerini sağlıklı bir şekilde algılamalarını, daha iyi tanımalarını ve beşeri ve doğal unsurlarla daha pozitif ilişkiler kurmalarını sağlar. Dolayısıyla çevre bilinci ve duyarlılığının artırılması, çevreye karşı ahlaki tutumları olumlu etkileyerek farkındalığı da artırmaktadır. Çevre sorunlarının doğal yaşamı ve insanlığı tehdit edici boyutlara ulaşması, sorunun yaşamsal önemini ortaya koymaktadır. İnsanın kendi faaliyetleri sonucu kirlettiği çevre, insan yaşamını tehdit eden bir duruma gelmiştir. Özetle çevre bilinci ve duyarlılığı yalnızca doğayla korumakla kalmamış ayrıca insanlığın geleceğini de güvence altına almaktadır. Bu sebeple çevre bilinci ve duyarlılığının üzerinde durulması gelecek nesillere bırakılacak en değerli mirastan biridir.

Bu konu ve sonuç kapsamında çevre bilinci ve duyarlılığın kazandırılmasında şunlar önerilebilmektedir. İlk olarak okul öncesi eğitimden yükseköğretim düzeyine kadar bütün eğitim kademelerinde çevre bilinci derslerinin müfredata doğrudan entegrasyonunun sağlanması gerekmektedir. Aynı zamanda öğretmenlere çevre eğitimi konusunda eğitimler verilerek öğrencilere daha etkili çevre bilinci kazandırılabilir. Okullarda yapılan eko kulüpler ve çevre temalı projelere desteğin artırılması gerekirken ayrıca aktif katılımların da sağlanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akbaş, İ., & Kırmımlı, E. N. (2019). *Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılığı : Ölçek geliştirme çalışması*. Kastamonu Eğitim Dergisi, 27(3), 1245-1259. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2973>.
- Akdur, R. (2005). *Avrupa Birliği ve Türkiye'de çevre koruma politikaları, Türkiye'nin Avrupa Birliğine uyuma*. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Algan, T. K., & Bilen, S. (2003). *Toprak kirlenmesi ve biyolojik çevre*. Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 36(1), 1-6.
- Bayazıt, A. H. (2006). *Çevre kirliliğinin önlenmesinde ailenin yeri ve önemi*. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2), 359-376.
- Baykan, A. R. (2004). *Türkiye Çevre Atlası*. Ankara: Çevre ve Orman Bakanlığı ÇED ve Planlama Genel Müdürlüğü.
- ÇSB. (2018). *Çevre*. 02 28, 2025 tarihinde webdosya.csb.gov.tr. web sitesi: <https://webdosya.csb.gov.tr/db/bolu/icerikler/cevre-20180222082618.pdf> adresinden alındı
- ÇŞB. (2017). *Sıfır Atık El Kitapçığı*. Ankara: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü.
- Demirkaya, H. (2006). Çevre eğitiminin Türkiye'deki coğrafya programları içerisindeki yeri ve çevre eğitime yönelik yeni yaklaşımlar. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(1), 207-222.
- Denizciler, İ. (2023, 05 24). *Çevre bilinci yüksek bir kurum oluşturmak*. 02 28, 2025 tarihinde www.enocta.com: <https://www.enocta.com/blog/cevre-bilinci-yukse-bir-kurum-olusturmak> adresinden alındı
- Elpek, N. (1999). Doğal ve yapay çevre kapsamında insan-çevre-yapı etkileşiminden kaynaklanan olumsuzlukların araştırılması. *Yüksek Lisans Tezi*. Eskişehir, Türkiye: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erkal, S., Şafak, Ş., & Yertutan, C. (2011). *Sürdürülebilir kalkınma ve çevre bilincinin oluşturulmasında ailenin rolü*. Sosyo Ekonomi Dergisi, 1(1), 145-158.
- Erten, S. (2006). *Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır*. Çevre ve İnsan Dergisi, 65(66), 1-13.
- Güney, O. (2011). Çevre korunmasında çevre bilincinin etkisi : İlköğretim sistemimiz üzerine bir araştırma. *Yüksek Lisans Tezi*. Niğde: Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Gürer, B., & Mermer, K. K. (2023). *Çevre bilinci, çevresel duyarlılık ve doğaya bağlılık: Öğretmenler üzerine bir inceleme*. Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi, 14(3), 349-366. <https://doi.org/10.17155/omuspd.1272131>.
- Kavruk, S. B. (2002). Türkiye'de çevre duyarlılığının artırılmasında çevre eğitiminin rolü ve önemi. *Yayınlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koparal, A. S. (2018). *Çevre Sorunları ve Politikaları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Köse, S., & Aygören, T. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin çevre bilinci ve çevresel duyarlılıklarının incelenmesi : Pamukkale Üniversitesi örneği*. USBES, 777-789.
- Ongun, A. Ş. (2019). Ortaokul öğrencilerinin çevre bilincini içselleştirme düzeylerinin belirlenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Mersin: Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Sofuoğlu, A. (2023). *Hava Kirliliği*. Ankara: TÜBİTAK.
- Şeker, S. (2018). İlköğretim 7-8.sınıf öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliğine yönelik tutum ve davranışları. *Yüksek Lisans Tezi*. Konya, Türkiye: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Türkküm, S. (2016). *Çağdaş toplumda çevre sorunları ve çevre bilinci*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Türksoy, Ö. (1991). *Çevre duyarlılığı eğitiminde bilişsel yaklaşım:Çocuk ve temel çevre özellikleri*. Eğitim ve Bilim, 15-23.

Uyanık, N. (2017). Uygulamalı çevre etkinliklerinin ortaokul öğrencilerinin çevresel tutum, çevresel davranış ve çevre sorunlarına ilişkin görüşlerine etkisi. *Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya, Türkiye: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı.

Yanık, A. Ç. (2022). Ortaokul öğrencilerinin çevre bilinci, çevreye yönelik tutum ve görüşlerinin incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. Ankara, Türkiye: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Yeşil, M., & Turan, Y. (2020). *Çevresel duyarlılık üzerine bir ölçek geliştirme çalışması*. Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 10(2), 418-435.

Yüksel, Y. (2019). *Sertifikasız okullar ile eko-okullar ve yeşil bayraklı eko-okulların sürdürülebilirlik bilinci açısından karşılaştırılması*. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 36, 50-62.

EXTENDED ABSTRACT

In the context of escalating global environmental crises—ranging from climate change and biodiversity loss to the depletion of vital natural resources—environmental awareness and sensitivity emerge not merely as individual virtues but as indispensable components of a sustainable societal paradigm. The study titled “*Green Future: Exploring Environmental Awareness and Sensitivity*” delves into the theoretical, pedagogical, and practical dimensions of environmental awareness and sensitivity, with a particular emphasis on the role of educational institutions in fostering ecologically responsible behaviors.

The research adopts a qualitative and interpretative framework, employing document analysis and literature review as its primary methodological tools. The scope of the study encompasses both global and national environmental challenges and situates them within the broader discourse on environmental education, sustainability, and civic responsibility. In doing so, it provides a nuanced understanding of how individual attitudes toward nature are shaped by systemic educational interventions and sociocultural factors.

Fundamentally, the study defines *environmental awareness* as the cognitive and emotional recognition of human beings' interconnectedness with nature, entailing respect for biodiversity, responsible consumption, and an orientation toward environmental stewardship. This awareness is not limited to theoretical knowledge but extends to affective and behavioral dimensions that guide individuals toward ecologically responsible decisions in daily life. In parallel, *environmental sensitivity* is conceptualized as the proactive stance of individuals and communities in responding to environmental threats, signifying a commitment to sustainable living practices and policy advocacy.

A critical component of the study is its interrogation of education as a transformative tool. The authors argue that environmental consciousness must be embedded across all levels of formal education, beginning from early childhood education through to higher education, in order to cultivate lifelong ecological literacy. The research highlights the effectiveness of integrative environmental curricula, experiential learning, eco-schools, and national campaigns (e.g., Turkey's “Zero Waste” and “Green School” initiatives) in instilling a culture of environmental responsibility. These educational initiatives are presented not merely as policy instruments but as catalysts for cultivating eco-centric values and environmental ethics.

The study also contextualizes the emergence of environmental education within historical and international policy frameworks. Citing key milestones such as the 1972 Stockholm Conference and the 1977 Tbilisi Declaration, it traces the evolution of environmental education as a global concern. In the Turkish context, the research chronicles the legislative and curricular developments from the 1982 Constitution to contemporary Ministry of Education reforms, critically evaluating the successes and limitations of these initiatives.

Furthermore, the article articulates the environmental challenges facing contemporary societies in empirical detail. Issues such as air, water, and soil pollution, unsustainable land use, and climate change are explored through both scientific and socio-political lenses. The research posits that environmental degradation is a symptom of anthropocentric paradigms, which prioritize short-term economic growth over long-term ecological health. Thus, the authors advocate for a paradigmatic shift toward eco-centric thinking, where humans are regarded not as masters of nature, but as its integral and responsible constituents.

From a theoretical standpoint, the article draws on interdisciplinary perspectives, including environmental sociology, geography, ecology, and education. It invokes key scholarly contributions (e.g., Erten, 2006; Türkküm, 2016; Koparal, 2018) to situate its arguments within the existing academic discourse. The synthesis of these perspectives allows the study to transcend the boundaries of a mere descriptive analysis and propose a normative framework for environmental citizenship.

The conclusion of the study emphasizes that addressing environmental problems requires not only technological innovations or governmental regulations but also a radical transformation in human values, attitudes, and lifestyles. Education, in this sense, serves as both a preventative and corrective mechanism, enabling societies to respond to environmental threats through informed action and participatory governance. The authors call for a comprehensive educational reform that prioritizes environmental consciousness as a foundational element of civic identity and social cohesion.

Ultimately, this study contributes to the growing literature on environmental education by offering a holistic analysis of environmental awareness and sensitivity, grounded in both local realities and global imperatives. It asserts that the cultivation of environmental values must become an integral part of personal development, educational policy, and societal transformation, if we are to ensure a livable planet for future generations.

Ek bilgiler

Çıkar çatışması bilgisi: Araştırmada yazarlar tarafından çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Destek bilgisi: Araştırmada herhangi bir kurum/kuruluştan destek alınmamıştır.

Etik onay bilgisi: Araştırmada etik kurul gerekli görülmemiştir.

Katkı oranı bilgisi: Araştırmada katkı oranı yazarlar arasında eşit değerdedir.